

บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์ (PRESSE)

PRESSE

TITRES

PRESSE METROPOLITAINE

- Bulletin de l'Asie française. [Marine, 1910-1940 ; BNF]
- La croix [Gallica]
- La dépêche coloniale et maritime.
- Le figaro [Gallica]
- L'humanité [Gallica]
- L'illustration [Marine, 1844-1938 (lacunes) VI P489, document n° 43099 ; Terre, 1849-1944]
- Miroir du monde [Terre, 1930-1935]
- Le petit journal [Terre, 1898-1943 (lacunes) ; BNF]
- Le petit journal illustré [BNF]
- Sciences et voyages
- Le temps [Gallica ; Terre 1908-1942]

PRESSE INDOCHINOISE

- L'alerte. Saigon. [ANOM, 1934-1938, 30603]
- L'âme annamite. Paris. [ANOM, 1927, 2 MI A SOM 242 (1)]
- L'ami du peuple indochinois. [ANOM, 1930-1931, 2 MI A SOM 242(1)]
- L'Annam de demain. Toulouse [ANOM, 1928, 19 H 9, B3/132]
- L'Appel. Can Tho, Paris [ANOM, 1923-1936, 31132, 31007, POM 1638 C]
- L'Asie nouvelle illustrée. [EFEO, 1932-1938 ; INALCO 1934-1935] (Nouveau titre de Extrême-Asie, revue indochinoise, revue du Bureau du tourisme en Cochinchine)
- L'avenir du Tonkin. [ANOM, 1922-1930, 1934, 30504]
- Bulletin économique de l'Indochine. [CIRAD 1898-1937]
- Le bulletin financier de l'Indochine. Saigon [ANOM, 1916-1932, 31139, POM 1143 B]
- Chambre de commerce de Haiphong. Haiphong [A vérifier : ANOM, 1931-1940, 31061]
- La cloche fêlée. Saigon [ANOM, 1923-1926, 108 MI OM 165-166 ; POM 1245 MIC]
- Le colon français. [ANOM, 1925-1931, 31157]
- Le courrier de Haiphong. [ANOM, 1922-1936, 21 Mi 17 à 27, 56 à 76].
- Le courrier de Saigon. Saigon [BNF ; ANOM, 1931-1933, 21 Mi 108 à 112]
- Le courrier saigonais. Saigon [ANOM, 1921-1924, 1930, 1931, 30506]
- La dépêche d'Indochine [ANOM, 1931-1939, 30 794]
- L'écho annamite. Saigon [ANOM, 1921-1940, 21 Mi 121, POM 886 F]
- L'écho du Cambodge. Pnomh Penh [ANOM, 1922-1932, 192, 1934-1940, POM 577 F]
- L'éveil économique de l'Indochine. Nommé à partir de mars 1932, L'éveil de l'Indochine. [Documentation française ; ANOM 1919-1932, 30995]

- Extrême-Asie, revue indochinoise illustrée. [EFEO, 1926-1932 ; GUIM, 1925-1930, 34 (avec des lacunes) ; INALCO, 1927-1933] (Revue du Bureau du tourisme en Cochinchine, devenue L'Asie nouvelle illustrée)
- France-Annam. Hué [ANOM, 1934-1936, 30899]
- France-Indochine. Saigon [ANOM, 1924-1933, 30375]
- L'impartial. Saigon [ANOM, 1922-1934, 30536]
- L'indépendance tonkinoise. [ANOM, 1922-1940, 30528]
- Indochine. [INALCO, 1932, Per 2815]
- L'Indochine républicaine. Hanoi [ANOM, 1926-1927, 108 MI OM 148, 21 MI OM 106]
- La jeune Indochine. Saigon [ANOM, 1927-1928, 31108, 108 MI OM 159,]
- Monde. [ANOM, 1933-1934, 31020]
- Le moniteur d'Indochine. Hanoi [ANOM 1919-1931, 30994]
- La nation annamite. Paris [ANOM, 1927, 21 MIA SOM 242]
- L'opinion. Saigon [ANOM, 1899-1935, 30499].
- La patrie annamite. [ANOM, 1933-1937, 108 MI OM 157-158, 21 MI OM 154-155]
- Le peuple. [ANOM, 1933-1937, 31017]
- La presse indochinoise. Saigon [ANOM 1930-1935, 30682, 21 MI OM158-163, POM 1198]
- Le progrès annamite. [ANOM, 1924-1925, 21 MI OM 157, POM 1195 MIC ; INALCO Clichy, 1924-1927, PER 87]
- La résurrection. Paris [ANOM, 1928-1929, 2 MIA SOM 242(1)]
- Le réveil saigonais. Saigon [ANOM, 1922-1928, 3002, 3 MIA SOM 242(2)]
- Temps d'Asie. Saigon [ANOM, 1922-1925, 21 MI OM 164, 108 MI OM 178]
- La tribune indigène. [ANOM, 1922-1924, 21 Mi 174 à 176]
- La tribune indochinoise. Saigon [ANOM, 1926-1940, 30651]
- La voix annamite. [ANOM, 1923-1925, 21 MI OM 172-173, 21 MI OM 178 ; INALCO Clichy, 1923-1924, PER 89 (collection abîmée)]
- La voix libre. Saigon [ANOM, 1921-1932, 108 MI OM 164]
- La volonté indochinoise. [ANOM, 1926-1941, 21 MI OM 178]

บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์ตามลำดับปีที่พิมพ์

- « L'enseignement du droit au Siam ». Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°228, Janvier 1925. p. 12-15. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Docufranc] –“การสอนนิชากฎหมายในสยาม”, มกราคม 1925. ประวัติความเป็นมาของการปฏิรูประบบกฎหมาย การจัดตั้งโรงเรียนสอนกฎหมายในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมคณะที่ปรึกษาวิชาการของนาย DUPLÂTRE และความร่วมมือของฝรั่งเศสในการดำเนินการ พร้อมทั้งผลประโยชน์ที่คาดหวังว่าจะพึงได้
- S[t] B[rice] : « Le traité franco-siamois démilitarise notre frontière du Mékong ». Le journal. 15 février 1925. –“สนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม ทำให้ชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงกลายเป็นเขตปลอดทหาร”, 15 กุมภาพันธ์ 1925. “วัตถุประสงค์สำคัญยิ่งของข้อตกลงทั้งหมดที่ระบุในสนธิสัญญานี้คือ ปลดปล่อยสยามให้พ้นจากพันธกรณีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ราชอาณาจักรแห่งนี้ยังไม่ได้รับการ

จัดลำดับให้เป็นอารยประเทศ อย่างไรก็ตาม เราก็คงต้องตั้งคำถามว่า คู่เจรจาชาวฝรั่งเศสเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าว คือ นาย PILA อัครราชทูตประจำกรุงเทพฯ ไม่ได้ด่วนตัดสินใจอย่างสุดโต่งไปหรือ”

— de CAIX Robert : « L'esprit des derniers accords franco-siamois ». Les débats. 146e année, No 46, 16 février 1925, p. 1. (Favorable au nouveau traité) – “เจตนาธรรมเนียมข้อตกลงฝรั่งเศส-สยามครั้งหลังๆ”, 16 กุมภาพันธ์ 1925. ผู้เขียนเห็นชอบกับสนธิสัญญาฉบับใหม่นี้

— « Le discours de M. Martial Merlin au Conseil de gouvernement de l'Indochine ». p. 79. Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°229, Février 1925 ; « Siam. Signature d'un accord avec la France ». p. 87. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Docufranc] – “สุนทรพจน์ของนาย Martial MERLIN ที่แสดงต่อคณะรัฐบาลแห่งอินโดจีน” (p. 79) การรายงานอารัมภบทของสุนทรพจน์ของข้าหลวงใหญ่แห่งอินโดจีนที่ให้ข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับอนุสัญญาฉบับพิเศษระหว่างสยามกับอินโดจีนในบริบทของสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม, กุมภาพันธ์ 1925. “สยาม การลงนามข้อตกลงกับฝรั่งเศส” (p. 87). การลงนามในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามในฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ และมีการระบุนามผู้เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่าย

— R.C. : « Le traité de commerce et de navigation conclu entre le Siam et le Japon ». Bulletin économique de l'Indochine. Hanoi-Haiphong, mars 1925, p. 151-153. [CeDREFT-IP (photocopie)] [CIRAD] – “สนธิสัญญาการค้าและการเดินเรือที่ได้ตกลงกันระหว่างสยามกับญี่ปุ่น”, มีนาคม 1925

— de CAIX Robert : « Les derniers accords franco-siamois ». Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°230, Mars-avril 1925. p. 97-112. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Docufranc] – “ข้อตกลงระหว่างฝรั่งเศส-สยามครั้งล่าสุด”, มีนาคม-เมษายน 1925. “สยามได้เจริญพัฒนาขึ้นเช่นเดียวกับญี่ปุ่น และแม้ว่าประชาชนชาวสยามจะยังต้องการศึกษาก็ตาม แต่ราชสำนักที่กรุงเทพฯ ก็ได้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและพระปรีชาญาณอันปราดเปรื่อง ทรงตระหนักดีถึงเงื่อนไขอันพึงประสงค์ทุกประการ เพื่อที่จะทำให้สยามเป็นที่ยอมรับในสถานะเท่าเทียมกันกับบรรดาอารยประเทศ และยังเป็นประเทศที่ให้หลักประกันอย่างแท้จริงยิ่งกว่าบรรดาประเทศอื่นใดที่เราได้ยกเลิกระบอบสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้” (p. 106) ได้นำตัวบทสนธิสัญญามากล่าวไว้ในภาคผนวก

— MARION A.P. : « Quelques considérations sur le Siam moderne ». Le monde colonial illustré, Paris, N°18, Mars 1925. p. 151. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “ข้อวินิจฉัยบางประการเกี่ยวกับสยามยุคใหม่”, มีนาคม 1925. “ความพยายามของสยามจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้มีจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียว คือนโยบายการเมืองภายในประเทศ ในด้านเศรษฐกิจยังอยู่ในระดับอนุภาคสยามได้พิสูจน์ตนเองให้เห็นถึงความสามารถในการปกครองตนเองได้มาเป็นเวลาช้านานแล้ว ด้วยภูมิปัญญาและความไม่ประมาทซึ่งดูจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นสิ่งที่ผู้นำประเทศทั้งหลายพึงตระหนักไว้ให้จงดี มิฉะนั้นแล้ว ถ้าก้าวผิดเพียงก้าวเดียว ก็อาจจะเป็นอันตรายถึงชาติได้”

— « Fonctionnaires et conseillers étrangers au Siam ». Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°231, Mai 1925. p. 157-158. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Docufranc] – “ข้าราชการและที่ปรึกษาชาวต่างประเทศในสยาม”, พฤษภาคม 1925. รายชื่อเรียงตามลำดับเชื้อชาติ มักจะไม่ค่อยระบุชื่อไว้ ในบรรดาข้าราชการและที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศส ปรากฏชื่อ ดร. POIX (พระยาอัศวินอำนวยเวช) แพทย์ประจำพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นาย NICOLAS อาจารย์ประจำโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ที่กระทรวงยุติธรรม มีชาวยุโรปประจำอยู่ราว 20 คน เป็นชาวฝรั่งเศสราว 12 คน สี่คนปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการร่าง

ประมวลกฎหมายเพียงอย่างเดียว ภายใต้การบริหารงานของ René GUYON ผู้พิพากษาชาวฝรั่งเศส 8 คน ซึ่งหนึ่งในจำนวนนี้คือ Louis DUPLÂTRE รับผิดชอบดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนสอนกฎหมาย กับชายหนุ่มชาวฝรั่งเศสอีก 2 คนที่เพิ่งเดินทางมาถึง ที่กระทรวงเกษตร ชาวฝรั่งเศส 1 คน ปฏิบัติงานทางด้านชลประทาน ที่กระทรวงมหาดไทย มีชาวฝรั่งเศสปฏิบัติงานอยู่หลายคน และหนึ่งในจำนวนนี้คือ นาย BAUDET ดำรงตำแหน่งวิศวกรประจำเมือง หน่วยงานประปามีวิศวกรชาวฝรั่งเศส 2 คน อยู่ภายใต้การควบคุมของนาย BAUDET ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นาย BRÉAL เป็นอาจารย์ประจำวิชาวัฒนธรรมฝรั่งเศส ในด้านงานวัฒนธรรมก็มีนายเซเดส์และนาย Léopold ROBERT เป็นผู้อำนวยความสะดวกบ้านป่าสเตอร์ ภายใต้การกำกับดูแลของสภาประชาตสยาม

— VERGÈS Raymond : « Mouvement commercial de la région d'Oubône ». Bulletin économique de l'Indochine. Hanoi-Haiphong, juin 1925, p. 319-320. [CeDREFT-IP (photocopie)] [CIRAD] – “แนวทางการค้าของมณฑลอุบลราชธานี”, มิถุนายน 1925. ภายในสองปี การส่งสินค้าออกจะเพิ่มมากขึ้นกว่าสองเท่าเป็น 5 เท่า ไม่มี “การโฆษณา” ของบริษัทการค้าฝรั่งเศส

— « Mouvement commercial et navigation au Siam en 1923-24 et 1924-25 ». Bulletin économique de l'Indochine. Hanoi-Haiphong, juin 1925, p. 343-346. [CeDREFT-IP (photocopie)] [CIRAD] – “แนวทางการค้าชายและการเดินเรือในสยาม ในระหว่างปี 1923-24 และ 1924-25”, มิถุนายน 1925. ข้อมูลเกี่ยวกับ การค้าต่างประเทศและการเดินเรือสินค้าของราชอาณาจักรสยาม ของกรมศุลกากร มีตารางสถิติที่แสดงมูลค่าและปริมาณสินค้าที่นำเข้าและส่งออก ระบุประเทศต้นทางและปลายทางสินค้า

— « Siam. Le budget siamois. ». La revue du Pacifique. Juin 1925, p. 690-693. [ANOM] – “สยามงบประมาณของสยาม”, มิถุนายน 1925. ตามรายงานของอุปทูตฝรั่งเศส

— « Discours prononcés au cours du dîner offert aux membres de la mission siamoise par M Monguillot, Gouverneur général. Discours du gouverneur. Discours de S.A.S. le Prince Varnvaidya ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 7e année, N°333, 11 juillet 1925. p. 3-4. [CeDREFT-IP (PDF) + imprimé] [Docufranc] – “คำกล่าวสุนทรพจน์ของนาย MONGUILLOT ข้าหลวงใหญ่แห่งอินโดจีน เนื่องในงานเลี้ยงอาหารค่ำต้อนรับคณะผู้แทนจากสยาม สุนทรพจน์ของข้าหลวงใหญ่ สุนทรพจน์ของพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์”, 11 กรกฎาคม 1925

— PILA Fernand, ministre de France au Siam : « La France et le Siam et leurs nouveaux accords ». Le temps, Paris, 11 juillet 1925 [CeDREFT-IP (JPEG)] [Gallica]. Reproduit in La revue du Pacifique. Octobre (?) 1925. P. 943-947. [CeDREFT-IP (JPEG) copie médiocre] [ANOM] – อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยาม : “ข้อตกลงใหม่ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม”, 11 กรกฎาคม 1925. “ด้วยความที่เป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน จะเห็นได้ว่าขณะนี้สยามได้จัดสร้างถนนหนทางที่ดีๆ หลายสาย อีกทั้งการเงินที่ดีมาให้แก่อาณานิคมของเรา อีกประการหนึ่ง สยามยังจัดเป็นประเทศหนึ่งที่อำนวยความสะดวกประโยชน์กับเรามากที่สุด และทั้งยังเป็นประเทศที่ง่ายต่อการสานสร้างมิตรไมตรีอย่างยิ่งด้วย”

— X : « Les temples retrouvés dans la grande forêt siamoise ». L'Illustration. N°4299, 25 juillet 1925. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Marguerite Durand] – “การค้นพบซากโบราณสถานในป่าใหญ่ของสยาม”, 25 กรกฎาคม 1925. ลพบุรีและกำแพงเพชร พร้อมภาพถ่าย

— « Siam. Le budget pour 1923-1924 ». Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°233, Juillet 1925. p. 234-235. [CeDREFT-IP (JPEG+ imprimé)] [Docufranc] – “สยาม งบประมาณประจำปี 1923-1924”, กรกฎาคม 1925. จากข้อมูลที่ได้จากอุปทูตฝรั่งเศส “สรุปได้ว่า แม้จะเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ในราชอาณาจักรสยามก็ตาม สถานการณ์ทางการเงินของประเทศในภาพรวมแล้วยังน่าอิจฉามาก รายได้จาก ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าในปีต่อไป ก็จะมีมั่งคั่งรุ่งเรืองมากขึ้นอีก” (p. 235)

— « [Visite d'un officiel dans le nord du pays, la préparation d'une exposition, un médicament contre la lèpre et Hua Hin] ». Le monde colonial illustré, Paris, N°22, Juillet 1925. p. 151. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “การเดินทางเยือนภาคเหนือของประเทศของข้าราชการผู้หนึ่ง การเตรียมการจัดงานมหกรรม ยาชนิดหนึ่งใช้รักษาโรคเรื้อน และหัวหิน”, กรกฎาคม 1925.

— DEBEAUPUIS : « [L'armée siamoise ; une mission diplomatique siamoise en Indochine] ». Le monde colonial illustré, Paris, N°22, Août 1925. p. 172. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “กองทัพสยาม ภารกิจทางการทูตของสยามในอินโดจีน”, สิงหาคม 1925. เรือฝึกของกองทัพเรือ สยามได้เดินทางมาเยือนไซ่ง่อน ผู้แทนจากสยามคนหนึ่งได้ร่วมเดินทางมาในเรือด้วยเพื่อร่วมลงนามครั้งสุดท้ายในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม

— C. N. : « Découverte d'une tombe princière dans le Siam ». L'Illustration. N° 4305, 5 septembre 1925. p. 238 [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Marguerite Durand] – “การค้นพบหลุมฝังพระศพ เจ้าชายพระองค์หนึ่งในสยาม”, 5 กันยายน 1925. ที่วัดพระสิงห์จังหวัดเชียงใหม่พร้อมภาพถ่าย อาจจะเป็นฝีมือของ Camille NOTTON

— « Le budget siamois ». La revue du Pacifique. Octobre (?) 1925. p. 690-693. [CeDREFT-IP (JPEG)] [ANOM] – “งบประมาณของสยาม”, ตุลาคม (?) 1925

— « Jonction des chemins de fer du Siam et de Birmanie ». p. 17. (Citation d'un entrefilet du Bangkok Times du 12 octobre sur le projet de jonction) ; « La nouvelle reine du Siam ». p. 17. (La concubine de Rama VI) L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°439, 8 novembre 1925. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] (+ Encart publicitaire pour la SOAEO, mention de son atelier à Bangkok) – “ชุมทางรถไฟของสยามกับพม่า” อ้างถึงตามบทความย่อของหนังสือพิมพ์ Bangkok Times ฉบับวันที่ 12 ตุลาคม “สมเด็จพระราชินีองค์ใหม่ของสยาม” (p. 17) หมายถึงพระวรชายาใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 8 พฤศจิกายน 1925

— « Un pont suspendu français au Laos siamois ». p. 18.; « Le service postal aérien du Siam ». p. 18-19 ; « La jonction des chemins de fer birmanes et siamois ». p. 19. L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°440, 15 novembre 1925. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “สะพานแขวนของฝรั่งเศสในลาวที่อยู่ในปกครองของสยาม” (p. 18) การก่อสร้างสะพานที่เมืองงาวในภาคเหนือ โดยบริษัท Arnodin “บริการไปรษณีย์ทางอากาศของสยาม” (p. 18-19) “ชุมทางรถไฟของพม่าและสยาม” (p. 19), 15 พฤศจิกายน 1925

— « Le régime des économies à outrance ». p. 18.; « Monsieur Siret à Bangkok ». p. 18.; « L'agence de l'Indopacifi à Bangkok ». p. 18. « Le Siam, client de notre métallurgie ». p. 18. « L'électrification des chemins de fer siamois ». p. 18. (Projet) « Les finances siamoises ». p. 18-19. L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°441, 22 novembre 1925. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “ระบบการประหยัดเกินขนาด” (p.18) เนื่องจากการจำกัดงบประมาณ “จึงได้มีการแต่งตั้ง นาย WILDEN อดีตกงสุลประจำนครเซียงไฮ้ให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอัครราชทูตซึ่งจะรับภาระในกิจการอื่นๆ

ให้แก่ นาย PILA อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ซึ่งจะต้องอุทิศเวลาให้กับการลงนามในสนธิสัญญา โดยเฉพาะ [...] “นาย SIRET เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ” (p.18) วิศวกรของบริษัท Daydé ในการก่อสร้างสะพานพระราม 6 ได้มาปฏิบัติงานแทนนาย DONZÉ ซึ่งเดินทางกลับฝรั่งเศส “สำนักข่าว Indopacifi ที่กรุงเทพฯ” (p.18) มีความสงสัยในความน่าเชื่อถือของสำนักข่าวแห่งนี้ “สยาม ลูกค้าอุปกรณ์เครื่องเหล็กของเรา” (p. 18) บทตัดตอนจากบทความของนาย Fernand PILA ที่ตีพิมพ์ในหนังสือ Le Temps ไม่มีการอ้างอิง: “ปัจจุบัน จากการที่รัฐบาลสยามได้สั่งซื้อวัสดุอุปกรณ์รางรถไฟและวัสดุอุปกรณ์การบิน เท่ากับว่าขณะนี้สยามได้เสนอให้มีการเปิดตลาดการค้าเครื่องเหล็กและวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างเครื่องจักรของเรา ดังที่เราทราบกันดีอยู่แล้วว่า การส่งออกสินค้าดังกล่าวได้กลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมาก ที่กรุงเทพฯ ในรอบสามปีหลังนี้ นักอุตสาหกรรมของเราได้ประสบความสำเร็จอย่างดีในการประกวดราคาหลายครั้งซึ่งตรงกันข้ามกับในอดีต คุณค่าของวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นจำนวนมากกว่าประมาณครึ่งร้อยล้านทีเดียว” “การนำระบบไฟฟ้ามาใช้กับการรถไฟของสยาม” (p. 18) (โครงการ) “สถานะทางการเงินของสยาม” (p. 18-19) บทความจากหนังสือพิมพ์ Times ฉบับวันที่ 17 กันยายน: “รายงานของที่ปรึกษาการคลังของสยาม Sir E.M. COOK ไม่ค่อยดีเลย กล่าวคือ ปีงบประมาณซึ่งเริ่มต้นเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 1924 แสดงให้เห็นการขาดสมดุลถึง 2,635,409 บาท [...] ถ้ามองในแง่ดีก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เลวร้ายกว่าที่เคยคาดการณ์ไว้ในการประเมินงบประมาณที่คาดการณ์ว่าจะขาดสมดุลถึง 10,250,000 บาท แต่ก็ยังเป็นเครื่องปลอบใจเพียงเล็กน้อย เพราะได้มีการคาดการณ์การขาดดุลจำนวนมหาศาลอันเป็นผลสืบเนื่องจากการประเมินรายได้ไว้ให้น้อยเกินไป นับว่ายังโชคดีที่หน่วยงานด้านการค้าได้ทำผลกำไร โดยเฉพาะการรถไฟและการไปรษณีย์โทรเลขอันเป็นเครื่องแสดงว่าหน่วยงานเหล่านี้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมาก [...] Sir E.M. COOK ซึ่งเพิ่งเข้ารับหน้าที่เพียง 4 เดือน ก่อนวันที่ระบุในรายงาน (กล่าวคือ ต้นปี 1925) ได้แถลงว่ารัฐบาลกำลังจัดเตรียมโครงการเต็มรูปแบบเพื่อให้งบประมาณสมดุล”, 22 พฤศจิกายน 1925

— « À la cour de Siam. La reine est mère, le roi est malade ». Le petit journal. N°22960, 26 novembre 1925. [Gallica] – “ในราชสำนักสยาม สมเด็จพระวรวงศาฯ ทรงมีพระประสูติกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร”, 26 พฤศจิกายน 1925. ปรากฏโทรเลขด่วนแจ้งว่า: “กรุงเทพฯ. 25 พฤศจิกายน - พระอาการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นที่น่าวิตก ทรงประชวรด้วยโรคพระหทัย และสมเด็จพระวรวงศาฯ ประสูติพระราชธิดา”

— La croix, 26 novembre 1925 [CeDREFT (PDF)]; 27 novembre 1925 : « Au Siam le Prince PRAJATIPOK, Rama VII, succède à son frère ». p. 1. [CeDREFT (PDF)]. – La Croix, 26 พฤศจิกายน 1925, 27 พฤศจิกายน 1925. สยาม สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ พระรามาธิบดีที่ 7 เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากสมเด็จพระเชษฐาธิราช (p. 1)

— « Le Roi de Siam vient de mourir ». Le petit journal. N°22961, 27 novembre 1925. p. 3 + photos de Rama VI et Rama VII. [CeDREFT-IP (JPEG)] [Gallica] – “กษัตริย์สยามเสด็จสวรรคต”, 27 พฤศจิกายน 1925. พร้อมด้วยพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัวได้สร้างความสะเทือนใจให้แก่ชาวฝรั่งเศสซึ่งยังคงจดจำได้ดีว่า เพียงแค่หนึ่งชั่วโมงที่ยังไม่แน่ว่าจะเกิดสงครามโลก กษัตริย์พระองค์นี้ก็ได้รับทวงตัดสินพระทัยที่จะนำสยามเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร”

— « Sukodaya succède à Rama VI, roi de Siam qui vient de mourir ». Le journal, N°12094, 27 novembre 1925. – “สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งเสด็จสวรรคต”, 27 พฤศจิกายน 1925

— Le figaro, 27 novembre 1925 : « Le roi de Siam est mort ». p. 3 [CeDREFT (PDF)] ; 29 novembre 1925 [CeDREFT (PDF)]. – Le figaro, 27 พฤศจิกายน 1925, “กษัตริย์สยามเสด็จสวรรคต” (p. 3), 29 พฤศจิกายน 1925

— Le temps, 29 novembre 1925 : « Siam, le nouveau souverain ». p. 2 [CeDREFT (PDF)] ; 30 novembre 1925 : « La mort du roi de Siam ». p. 2 [CeDREFT (PDF)] – Le temps, 29 พฤศจิกายน 1925, “สยาม กษัตริย์พระองค์ใหม่”, (p. 2) 30 พฤศจิกายน 1925. กษัตริย์สยามเสด็จสวรรคต (p. 2) ตีพิมพ์สารสนเทศแสดงความเสียใจจากประธานาธิบดี DOUMERGUE

— CUCHEROUSET Henri : « La mort du roi Rama VI ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°443, 6 décembre 1925. p. 10-11. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต”, 6 ธันวาคม 1925. (p. 10-11) มีพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และภาพพิพิธทัศน์ของกรุงเทพฯ

— « [Création du Conseil suprême et le deuil de la cour] ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 7e année, N°335, 12 décembre 1925. p. 18. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การก่อตั้งอภิรัฐมนตรีสภาและการไว้ทุกข์ในราชสำนัก”, 12 ธันวาคม 1925. (p. 18) สรูปพระราชกฤษฎีกา

— « Les grandes nouvelles de l'agence Indopacifi ». p. 10-11. L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°444, 13 décembre 1925. [CeDREFT-IP (PDF)] [Docufranc] – “ข่าวใหญ่ของสำนักงานข่าว Indopacifi”, 13 ธันวาคม 1925. การไร้ประสิทธิภาพของสำนักข่าวนี้นในการประกาศข่าวการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

— CUCHEROUSET Henri : « Nos chemins de fer : Le grand côtier et le Transindochinois (1ere partie) ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°445, 20 décembre 1925. p. 1-4. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การรถไฟของเรา : รถไฟเลียบชายฝั่งและรถไฟสายทรานส์อินโดจีน (ตอนที่หนึ่ง)”, 20 ธันวาคม 1925 (p. 1-4)

— « [La ratification du traité franco-siamois par PILA, Ministre plénipotentiaire] ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 7e année, N°357, 26 décembre 1925. p. 20. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การให้สัตยาบันสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม โดยนาย PILA อัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม”, 26 ธันวาคม 1925 (p. 20) รวมทั้งข่าวสั้นๆ และการเพาะปลูกข้าว

— CUCHEROUSET Henri : « Nos chemins de fer : Le grand côtier et le Transindochinois (2e partie) ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°446, 27 décembre 1925. p. 1-3. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การรถไฟของเรา : รถไฟเลียบชายฝั่งและรถไฟสายทรานส์อินโดจีน (ตอนที่สอง)”, 27 ธันวาคม 1925 (p. 1-3)

— « Le nouveau roi de Siam ». p. 11 (avec portrait) ; « La reine Souvadhana, veuve du roi Rama XI [sic] ». p. 19 (Article de The Bangkok Times) ; « La mise en urne du roi Rama VI ». p. 19 ; « La cérémonie de l'eau de l'hommage ». p. 19 ; « Le sculpteur Ducuing fait les bustes du nouveau roi et

de la reine ». p. 19 ; « Un couvent de carmélites à Bangkok ». p. 19 ; L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 9e année, N°446, 27 décembre 1925. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “กษัตริย์พระองค์ใหม่ของสยาม” (p. 11) (พร้อมพระบรมสาทิสลักษณ์) “พระนางเจ้าสุวัทนา พระมเหสีหม้ายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (p. 19) บทความจาก The Bangkok Times “การอัญเชิญพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวลงพระโกศ” (p. 19) “พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา” (p. 19) “ประติมากร DUCUING บั้นพระรูปครึ่งพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี” (p. 19); “สำนักแม่ชีนิกายการร์เมลิตที่กรุงเทพฯ” (p. 19), 27 ธันวาคม 1925

— « La situation économique du Siam en août 1925 (Note du chargé d'affaires de France au Siam) ». Gouvernement général de l'Indochine, agence économique : Communiqué n°99 de la presse indochinoise. Paris, 31 décembre 1925. p. 17-18. [CeDREFT-IP (copie)] [Gallica] – “สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของสยามในเดือนสิงหาคม 1925 (บันทึกของอุปทูตฝรั่งเศสประจำสยาม)”, 31 ธันวาคม 1925. เงินตราของประเทศ ระบบหมุนเวียนทางการเงิน เงินคงคลัง การนำเข้าสินค้า การส่งออกสินค้า การเดินเรือ

— « Mort du roi Rama VI ». Bulletin de l'Asie française. 25e année, N°236, Décembre 1925. p. 369. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Docufranc] – “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต”, ธันวาคม 1925. กล่าวถึงพระราชประวัติและนโยบายการเมืองการปกครอง

— « La mort du Roi de Siam ». Le monde colonial illustré, Paris, N°28, Décembre 1925. p. 312. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต”, ธันวาคม 1925

— « [L'annulation de l'exposition à Bangkok. Décoration française au nouveau Roi] ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 8e année, N°358, 2 janvier 1926. p. 19. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การยกเลิกการจัดงานมหกรรมที่กรุงเทพฯ การทูลเกล้าฯ ถวายอิสริยาภรณ์ของฝรั่งเศสแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”, 2 มกราคม 1926. “รัฐบาลฝรั่งเศสได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องอิสริยาภรณ์ที่มีชื่อว่า le Grand cordon de la Légion d'honneur แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”

— « L'industrie française au Siam ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 8e année, N°359, 9 janvier 1926. p. 8. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “อุตสาหกรรมของฝรั่งเศสในสยาม”, 9 มกราคม 1926. การตัดสินให้ทำสัญญากับบริษัท Daydé ของฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้ชนะการประมูลการก่อสร้างสะพานพระราม 6 “สะพานดังกล่าวนี้จะประกอบด้วยถนนและทางรถไฟ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอย่างมาก เพราะจะเชื่อมเส้นทางรถไฟสองสายเข้าด้วยกัน ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังแยกกันอยู่เพียงครึ่งสาย”

— « Le traité avec le Siam ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 10e année, N°448, 10 janvier 1926. p. 19. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “สนธิสัญญากับสยาม”, 10 มกราคม 1926. ได้ยกเอาบทความพร้อมบทวิจารณ์ของ Bangkok Times เกี่ยวกับการที่นาย WILDEN มาดำรงตำแหน่งอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสยามแทนนาย PILA รวมทั้งอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ในสยาม

— « [Mauvaises récoltes. Rencontre du Roi avec PILA] ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 8e année, N°360, 16 janvier 1926. p. 16. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การเพาะปลูกข้าวไม่ได้ผลดี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้นาย PILA เข้าเฝ้า”, 16 มกราคม 1926. นับเป็นการ

ต้อนรับทางการทูตเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ การปฏิสนธการดำเนินไปด้วยไม่ตรีจิตมิตรภาพอย่างดีเยี่ยม

— « [La ratification du traité franco-siamois] ». Le moniteur d'Indochine, Hanoi, 8e année, N^o361, 23 janvier 1926. p. 18. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การให้สัตยาบันสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม”, 23 มกราคม 1926. มีการลงนามระหว่างนาย PILA กับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ กรมหมื่นเทววงศ์โรทัยที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 1926 พร้อมกันนี้สนธิสัญญาที่ได้มีการลงนามที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 1925 เริ่มมีผลบังคับใช้ในทันที

— « [Photographie du Roi et de la Reine et d'une mission siamoise en Indochine] ». Le monde colonial illustré, Paris, N^o29, Janvier 1926. p. 16. [CeDREFT-IP (PDF)] [Ste Geneviève] – “พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี และคณะผู้แทนสยามในอินโดจีน”, มกราคม 1926

— « Une mission siamoise à Hanoi ; Le nouveau Roi de Siam. Les débuts du règne ». Bulletin de l'Asie française. 26e année, N^o237, Janvier 1926. p. 42-43 et 51-52. [CeDREFT-IP (JPEG et PDF + imprimé)] [Marine, Docufranc] – “คณะผู้แทนสยามที่ฮานอย กษัตริย์สยามพระองค์ใหม่ การเริ่มต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว”, มกราคม 1926. คณะผู้แทนสยามมีวัตถุประสงค์ที่จะเตรียมการเกี่ยวกับอนุสัญญาระหว่างสยามกับอินโดจีน พร้อมรายนามคณะผู้แทนและคำกล่าวสุนทรพจน์ พระบรมสาทิศลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมาตรการในการบริหารพระราชกรณียกิจอันดับแรกๆ โดยเฉพาะการที่ทรงโปรดให้แต่งตั้งอภิรัฐมนตรีสภา “ทันทีที่ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดแต่งตั้งอภิรัฐมนตรีสภาขึ้น โดยมีภาระหน้าที่ในการประสานและรวมอำนาจบริหารกระทรวงทบวงกรมมาไว้ที่ศูนย์กลาง ซึ่งแต่เดิมอำนาจการบริหารงานดังกล่าวมารวมอยู่ที่กษัตริย์แต่พระองค์เดียว” (p. 51)

— PICHON A. : « Échange des ratifications du traité franco-siamois ». L'Europe nouvelle, Paris, N^o420, 6 février 1926. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม”, 6 กุมภาพันธ์ 1926. เป็นบทความสั้นๆ ในหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตทหารประจำสยามระหว่างปี ค.ศ. 1936 ถึง 1939

— C[UCHEROUSSET] H[enri] : « Les dépenses militaires au Siam ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 10e année, N^o453, 14 février 1926. p. 6. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “ค่าใช้จ่ายทางการทหารของสยาม”, 14 กุมภาพันธ์ 1926. เป็นการปฏิเสธแนวโน้มการเสริมกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ของประเทศ และเป็นการสมเหตุสมผลแล้วที่จะสนับสนุนด้านการทหารประกอบด้วยใบแทรกโฆษณาหนังสือของนาย CUCHEROUSSET 1925 ซึ่งเป็นผู้อำนวยการและบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

— « Hanoi-Bangkok en cinq jours ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 10e année, N^o454, 21 février 1926. p. 15-16. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] (Trajet par la route et le train) ; « Les Français constructeurs de ponts ». Ibid. p. 16. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “ฮานอย-กรุงเทพฯ ใน 5 วัน”, 21 กุมภาพันธ์ 1926. เส้นทางทางถนนและรถไฟ “ชาวฝรั่งเศสผู้สร้างสะพาน” หมายถึงสะพานพระราม 6 และสะพานอีกแห่งหนึ่งในลาวตอนบนซึ่งก่อสร้างโดยบริษัท Arnodin ของฝรั่งเศส

— « La vie intellectuelle française à Bangkok ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 10e année, N^o455, 28 février 1926. p. 19-20. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “งานสร้างสรรค์ทางปัญญาของฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ”, 28 กุมภาพันธ์ 1926. การจัดประชุมงานวรรณกรรมของนักประพันธ์ชาวเบลเยียมที่สมาคมฝรั่งเศส “หอพระสมุดแห่งชาติสยาม” อ้างถึงบทความของหนังสือพิมพ์ Bangkok Times กล่าวถึงการพระราชทานหอสมุดส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “งานมหกรรมเฉลิมฉลองที่กรุงเทพฯ” การยกเลิกการจัดงานมหกรรมเฉลิมฉลองเพื่อถวายการไว้อาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการวิพากษ์วิจารณ์การตัดสินพระทัยเกี่ยวกับเรื่องนี้

— X : « La mort du roi de Siam, Rama VI ». Bulletin de l'Asie française. 26e année, N^o237, Février 1926. p. 72-75. [CeDREFT-IP (JPEG + imprimé)] [Marine et Docufranc] – “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต”, กุมภาพันธ์ 1926. มีพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชกรณียกิจต่างๆ ปัญหาทางการเงินในตอนปลายรัชกาล ประกาศสำนักพระราชวัง เรื่องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อมา

— « Un Prince siamois à Angkor ». Bulletin de l'Asie française. 26e année, N^o237, Février 1926. p. 87-88. [CeDREFT-IP (JPEG et PDF)] [Marine et Docufranc] – “เจ้านายสยามเสด็จนครวัด”, กุมภาพันธ์ 1926. เนื่องในโอกาสที่เสด็จเยือนกัมพูชา สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้ทรงประทานสัมภาษณ์

— PICHON A. : « Les projets de réforme du nouveau roi de Siam. Les relations entre le Siam et l'Indochine française ». L'Europe nouvelle, Paris, N^o420, 6 mars 1926. [CeDREFT-IP (Photocopie et PDF)] [Ste Geneviève] – “โครงการปฏิรูปของกษัตริย์พระองค์ใหม่ของสยาม ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศส”, 6 มีนาคม 1926. “การเสด็จขึ้นครองราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นถึงฉากใหม่ในการต่อสู้ระหว่างกลุ่มบุคคลที่เคยเป็นที่โปรดปรานในรัชกาลก่อน ซึ่งเป็นพวกที่ไร้ความสามารถ ละโมบโลภมาก ด้อยปัญญา พร้อมแต่จะสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอันเลวร้ายของระบบการปกครองเผด็จการแบบเอเชีย กับกลุ่มเจ้านายเชื้อพระวงศ์ซึ่งส่วนใหญ่เฉลียวฉลาด และมีพระวิสัยทัศน์เปิดกว้างกับอารยธรรมและวัฒนธรรมตะวันตก” มีการเน้นให้เห็นถึงความเป็นมิตรขึ้นชมฝรั่งเศสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย

— « Une appréciation flatteuse ». L'éveil économique de l'Indochine. Hanoi, 10e année, N^o456, 7 mars 1926. p. 17-18. [CeDREFT-IP (PDF + imprimé)] [Docufranc] – “การแสดงความชื่นชมแบบประจบสอพลอ”, 7 มีนาคม 1926. บทวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ Le Figaro เกี่ยวกับหนังสือของนาย CUCHEROUSET 1925 “การเดินทางมาเยือนสยามของนาย VARENNE ข้าหลวงใหญ่แห่งอินโดจีน” เป็นการเตรียมการเดินทางทางบกล่วงหน้าในเดือนกรกฎาคม